

FAHİR ONGER'İN ELEŞTİRMENLİĞİ VE TÜRK EDEBİYATINA BAKIŞI**Veli KILIÇARISLAN*****Öz**

Edebiyatı, bir iş olarak gören Fahir Onger, 1940-1971 yılları arasında Türk edebiyatında eleştiri alanında kendini göstermiştir. 1955-1965 yılları arasında ise, bilinmeyen bir sebepten dolayı yazmaya ara vermiştir. Çok yönlü kişiliğini, eleştirilerine yansıtan Fahir Onger, eleştiri alanında kendi üslubunu geliştirmiştir.

Bu çalışmada, döneminde adı iyi bilinen Fahir Onger'i tanıtmak amaçlanmıştır. Bunun yanı sıra, Fahir Onger'in eleştiri anlayışı ve Türk edebiyatı hakkındaki genel düşünceleri ile birlikte şiir, roman, hikâye türlerinde eser vermiş kişiler ve eserleri üzerine söyledikleri değerlendirilmiştir. Fahir Onger, sivri dili, cüretkâr eleştirileriyle Türk edebiyatına eleştiri alanında katkı sağlamıştır.

Anahtar Sözcükler: Fahir Onger, Türk Edebiyatı, eleştiri.

**FAHİR ONGER AS A CRITIC AND HIS CRITICAL APPROACH TO
TURKISH LITERATURE****Abstract**

Fahir Onger who see the literature as a work, showed himself as a critic in Turkey between 1940 and 1971. On the other hand he discontinued to writing because of an unknown reason. He reflected his all-purpose character to his critics and enhanced his own style for the critic.

In this study, it is aimed to familiarize Fahir Onger who is well known in the last periods. In other respects we tried to give his opinions about Turkish literature and his critic comprehension with his opinions about poets and writers. Fahir Onger contributed to Turkish literature and critic by his snippy language and brave critics.

Keywords: Fahir Onger, Turkish Literature, criticism.

Giriş

Türk edebiyatında kendi kuşağının eleştirmenleri arasında hatırı sayılır yere sahip olan Fahir Onger, 1920 yılında İstanbul'da dünyaya gelir. İki erkek kardeşten küçüğüdür. Eğitimine Şark İdadisinde başlamış, daha sonra Işık Lisesini bitirmiştir. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümüne ve Yüksek Ticaret ve İktisat Okuluna gitmiştir. Bankalarda, ilaç şirketlerinde çalışan Fahir Onger, *Meydan Larousse Ansiklopedisi*'nin redaktörlüğünü de yapmıştır (Işık, 2006, s. 684). Fahir Onger'in çocukluğu, gençliği, bütün bir hayatı onun yazılarındaki tutumunu, hatta yazarlık yapmasını tetiklemiştir. Zengin bir ailede, kapalı bir

* Arş. Gör.; Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, v.kilicarislan@yandex.com.

çevre içinde büyümüştür. Ailenin dışa kapanmasının nedeni, babasının iş hayatında karşılaştığı güçlükler sonucunda başından geçen olaylardır.

Fahir Onger'in sanata yatkınlığının anne tarafından geldiğini söylemek yerinde olur. Annesi, Osmanlı subaylarından Hafız Hüsnü Bey'in kızıdır. Hafız Hüsnü Bey ise, şair ve musikîşinas biri olarak, çocuklarını bu yönde teşvik etmiştir. Mehmet Seyda, Fahir Onger'in yaşam öyküsünü, kimi zaman onun ağzından kimi zaman kendi bilgileriyle aktardığı yazısının bir bölümünde, şu tespitlerde bulunur:

Fahir Onger'in gerek anne yanı, gerekse baba yanı toprak sahipliğinden gelme kimi asker, kimi eşraf çocuklarıdır. Zamanlarının burjuva görenek ve gelenekleri içinde yetişmişler, kendi çocuklarını da bu görenek ve geleneklere uygun biçimde yetiştirmeğe çalışmışlardır. Okuryazarlık ve politika ile ilgilenmeyerek, İstibdat, İkinci Meşrutiyet, Mütareke ve Cumhuriyet dönemlerinde susmayı bilmişler, hafiye baskısından aldıkları göz açıcı derslerden dolayı, yoğurdu üflemeden yemeyi başlıca ilkelere işlemiş, Hasan Ferit Bey de, oğullarına, bu soy fıkralar anlatmaktan geri durmamıştır (Seyda, 1970, s. 365).

Fahir Onger'in annesinden ve babasından dinlediği fıkralar, çocukluğunun bir dönemini etki altında tutmuştur. Bu dönemlerde babası, eve; *Resimli Perşembe*, *Büyük Gazete*, *Köroğlu*, *Karagöz*, *Akbaba* gibi dergiler getirmekte, Fahir Onger ve ağabeyi okula gidene kadar, bu dergilerdeki fıkraların babası tarafından onlara okunmasıyla vakit geçirmektedir. Fahir Onger, varlıklı bir aileden yetişmiş olmasından dolayı, şımarık büyümüştür. Bu konuda ailesini zora soktuğu durumlar dahi olmuştur. Fahir Onger, makinelere karşı da ilgi duymaktadır. Bu yönü, onun somut şeyleri anlama arzusundan kaynaklanmaktadır. Okula bakışını Seyda, şöyle aktarıyor: "Okula başladıktan sonra okulu hiç sevmedim, diye anlatır. 'Kabul ettirilmek istenen her bilgiye, her düşünceye karşı içimden hep direnmek isteği gelmiştir.' Ailem içinde bu tutumumdan dolayı adım inatçıya çıkmıştır." (Seyda, 1970, s. 366-367). Aile hayatı ve okul yılları bu şekilde ilerleyen Fahir Onger'in yazarlığa girişi hususunda, bu durumların etkisi olduğu gibi kişisel özelliklerinin de etkisi olmuştur.

Fahir Onger, 1940 yılında aşk hikâyeleriyle girmiş olduğu edebiyat dünyasında 1955 yılına kadar aktif olarak yer aldıktan sonra, on yıllık bir suskunluk dönemine girer. Bu dönemin ardından 1965 yılında yeniden yazmaya başladığı ikinci dönemi 1971 yılında ölümüne kadar devam eder. Bu dönemlerin sonunda başta şiir olmak üzere, roman, hikâye alanlarında yazılmış

eserlerin dışında, yüzün üzerinde eleştiri yazısı bırakır. Söz konusu yazılar kitap hâline getirilmemiştir. Asım Bezirci de bu eksikliği görerek onun ölümünün ardından “Fahir Onger İçin Bibliyografya” (Bezirci, 1971, s. 32) hazırlamıştır.

1. Fahir Onger'in Yazı Hayatına Girişi ve Eleştiri Anlayışı

Eleştirmenliğinin ortaya çıkışı, esasen kişiliğinin oluşumuyla beraberdir. Zengin bir aile hayatı, kültürel çevre, kitap okumaya yatkınlık gibi türlü amiller, Fahir Onger'i yazı yazmaya itmiştir. Behçet Necatigil, onu tanıtırken, “Bugünkü Şiirimiz antolojisi ile 1940 kuşağını toplu halde ilk o, gün ışığına çıkarmıştı.” (Necatigil, 2007, s. 324) sözlerine yer verir. Yazılarının hangi amaçlar doğrultusunda yazıldığını ve ona kaynaklık eden düşünce dünyasının oluşumunu açıklarken Fahir Onger, kendi çabaları sonucunda edindiği iki farklı şeyi aynı anda düşünebilme yeteneğinden, söz eder. Bu özelliği ona bir şiir kitabı okurken, diğer taraftan ticari bir maliyet hesabı yapabilme imkânı verdiğine değinir. Bu nedenle değişik konular üzerine yazılmış iki üç kitabı aynı anda okuyabildiğini belirtir (Seyda, 1970, s. 367). İki ayrı şeyi aynı anda düşünme ve yapabilme özelliği, onun okuduğu kitap sayısını da arttırmıştır. Onu eleştirmen olmaya iten yanı burasıdır. Çünkü o, okuduğu kitaplar hakkındaki fikirlerini paylaşmak ister. Fakat Fahir Onger'in kitaplar hususunda yakındığı bir durum vardır. Ona göre, kitaplar hep yalan söylemektedir ve onu aldatmaktadır. Bu nedenle kitap okumak yerine düşünmek gerek dese de kitap okumaktan vazgeçmemiştir.

Kitap okumayı faydalı, eğlenceli bir şekle dönüştürmek iştiağı, onu yazı hayatına itmiştir. Böylece hem okuyor hem düşünüyor hem de yazıyordu. Mehmet Seyda, onun yazarlığa girişinin, okul yıllarında öğretmenlerinin ve büyük sınıftaki arkadaşlarının ondan istedikleri yazılar aracılığıyla olduğunu öne sürer. 1936 ve 1937 yıllarında Şair Eşref ve Ömer Seyfettin üzerine kaleme aldığı yazıların ilk olduğunu ekler. Bir dergide yayınlanmış ilk yazısı ise, 1940 yılında *Sokak* dergisinde çıkan “Roza” isimli hikâyeye denemesidir. Fahir Onger'in yazılarının mahiyetine ve türlerine girişmeden önce, onun söz konusu yazıları hangi anlayışla yazdığına dair tespitlerde bulunmak suretiyle, eleştiri anlayışını belirlemek yerinde olacaktır. Bu nedenle Mehmet Seyda'nın şu düşünceleri kayda değerdir:

Yazarlığı üzerinde öyle çevre etkisi falan yoktur. Kızdığı zaman oturur makina başına, yazmaya başlar. Onger'in yazı yazmayı düşündüğü sıralar edebiyatta bir ‘tasfiye meselesi’ vardır. Kendilerine ‘Genç Nesil’ adını takan bir ekip, toplumsal bir edebiyat kurmaya çalışmaktadır. Bugün o akımın bir tarihini yazabilir durumdaysa da, o zamanlar aralarına katılmaya istek duymamıştır. Fakültede genç

bir kızla bir köşede oturup tatlı tatlı konuşmak, aşna fişne etmek Onger için daha önemlidir (Seyda, 1970, s. 369).

Fahir Onger'in kişiliğiyle ilgili bu tespitlerinde, onun yazar olma gibi bir hevesinin olmayışının altını çizer. Fahir Onger, esasen aydın olarak bilinenlerin bilgisiz, yeteneksiz ve düşünce yoksunu olmalarına kızdığını, bundan dolayı yazar olup çevresini bu tip insanların sarmasındansa, gerçek aydınları aramayı tercih ettiğini söyler. Okuduğu kitaplarda, dergilerde söz konusu aydınların izini sürerken, edindiği izlenimlerin yazıya dönüşmesi eleştiri türüne yönelmesini sağlamıştır (Seyda, 1970, s. 370).

Fahir Onger'in en çok sevdiği kitap, Erasmus'un *Deliliğe Övgü*'südür. O, diğer kitapların kütüphanelerde boşuna yer kapladığını düşünmektedir. Öte yandan Onger'in müziğe de ilgisi vardır ve kendisi yazı ile ilgisinin bunu engellediğini düşünmektedir. Ona göre, birçok sanat dalı hayatın bir parçası iken, müzik hayatın bütünüdür. Fahir Onger'in tamamı dergi sayfalarında kalmış olan yazıları, kısa kitap tanıtımları, edebiyat sorunları üzerine yazılan denemeler ve konuşmalar olarak sınıflandırılabilir. Eleştiri anlayışının temelini ise, "Sanat hayatın şuuru, eleştiri de bu şuurun şuurudur." sözü oluşturur. Fahir Onger'in eleştiri anlayışının izlerine ve nasıl yazdığına, yazılarındaki ipuçlarıyla ulaşmak mümkündür. Bu doğrultuda, *Kaynak* dergisinin 1 Mayıs 1953'teki sayısında çıkan "Açıklama" adlı değerlendirmesinde, Behçet Necatigil'i eleştirirken, yazılarının mahiyetini de açıkça söylemiştir. Buna göre Fahir Onger, şu şekilde yazmaktadır:

Ben olur olmaz nesne için oturup tenkit yazısı da yazmam. Şimdiye kadar yazdıklarımın çoğu ya kitap 'Kontrandü'südür yahut sanat haberleri yahut da edebiyat ve sanat meseleleridir. 'Tahribi Harabat' mantığına ve zevkine hayranlık duyan sabık arkadaşım Behçet Necatigil gibi düşünen kimseler bunların içinden hangisinin tenkit yazısı olduğunu ayırt edemezler. Ve bir küçük 'polemik' notunu 'Tenkit Makalesi' zannederler. Aslında, tenkit yazılarım sayıca azdır ve şu esasları savunmaktadır: Sanatçıda mesele şuuru, sanatçıda sorumluluk derecesi, sanatçıda insan anlayışı, sanatçının iktidarı yani düşündüğü ile yapabildiği iş... Sanat eserinde ve sanatçıda bir bütün halinde bu esasların araştırılması edebiyatımız için bir yeniliktir. Bu konuda benim gibi düşünen daha birkaç arkadaşın varlığı iledir ki her türlü dostluk ve yakınlıkların, iltimas ve torpillerin gölgelendiremeyeceği değer hükümlerine ulaşmak mümkün olmaktadır (Onger, 1953a, s. 232).

Fahir Onger kendisiyle yapılan bir röportajda, nasıl yazdığına dair bir soruya, "Nasıl mı yazıyorum? Bilmem demeyeceğim, biliyorum nasıl yazdığımı. Birisi bir kitap yayınlıyor, şiir ya

da roman diyelim, alıp okuyorum. Beni etkiliyor kuşkusuz bu şiir ya da roman.” (Onger, 1971a, s. 28) diyerek cevap verir. Bazı eserlere tahammül edemeyerek okumayan Fahir Onger, bazılarının ise, kendisini bağladığını düşünür. Her okuduğunu beğenme ihtiyacı duymaz. Burada Fahir Onger’i yazmaya iten sebeplerin bir kez daha kitaplar, sanatçılar ve düşünceler olduğu görülmektedir. Daha çok deneme ve tanıtma yazıları yazan Fahir Onger, bir sanatçı olmadığını vurgulamakta, yazılarını da bir çırpıda yazmaktadır.

Onger’in eleştiri anlayışını dışa vurduğu bir başka yazısı, Halim Yağcıoğlu’na cevap vermek için yazdığı “Cevap”tır. Halim Yağcıoğlu’nun, Fazıl Hüsni’nün yeni çıkan bir kitabının neden Fahir Onger tarafından değerlendirilmediği hakkındaki sözlerine, Fahir Onger şöyle karşılık verir ki, bu sözlerde onun kendine göre eleştiri anlayışı saklıdır:

Hiç kimse sormadığı halde kendiliğimden yazdığım kitap tanıtma ve tenkit yazıları ise bu kitapların taşıdığı öneme ve yazarının o günkü durumuna dayanmaktadır. Bu itibarla üzerinde müşterek bir değer yargısının toplandığı bazı yazarların, bu yargıyı kökünden sarsacak derecede ayrı bir eseri elimize geçtiği vakit, sorgu-sual beklemeden kaleme sarılırız. Yani nasıl yapacaktık? Bir şahsı mutlak övmekle, mutlak yermek arasında fark var mıdır? Biz her zaman peşin hükümlerden kaçmak zorundayız. Bir yazarın bütün eserleri hatadan uzak olamaz. Şu kitabı kötü, bu kitabı berbattır diye aynı yazarın bir başka eserinin başarılı örneklerine arka çeviremeyiz. Ümitli, ışıklı, aydınlık gördüğümüz her yazı, her yazı parçası için o yazıyı yazan sanatçının da okuyucunun da dikkat ve alakasını çekmeğe mecburuz. (...) Ben taraftar kazanmak için yazmıyorum ki... Ben ışıklı, aydınlık, umutlu gördüğüm şiir ve hikâyelerden söz açıyorum. Yazarı benim dostum olmuş ya da olmamış ne fark eder? (Onger, 1953b, s. 167-168).

Fahir Onger, yazı hayatının sayıca en verimli dönemi denebilecek ilk döneminde, edebiyat alanında olduğu kadar resim sahasında da eleştiri yazıları kaleme almıştır. Onun dışında sanat, edebiyat, şiir, roman, hikâye gibi türler üzerine eleştirel yazılar yazmıştır. Fahir Onger’le yapılan röportajların büyük kısmı da bu zamana denk gelir. Fahir Onger, 1955’ten sonra bilinmeyen bir sebepten dolayı yazı yazmayı bırakır. Yaklaşık on yıllık bir sürenin sonunda, suskunluğunu bozar ve 1965’te çıkan Sait Faik ve Kemal Tahir hakkındaki yazılarıyla yazı hayatına dönüş yapar. İlk dönemine nazaran bu dönemde, yazılarının sayısı az olsa da, daha dikkat çekici eleştirilere imza atar.

Fahir Onger'in yazıları tasnif edildiğinde, onun sanat-edebiyat, şiir, roman, hikâye, resim başlıkları altında, bu konulardaki görüşlerine ve eser verenler hakkındaki eleştirilerine ulaşılabilir.

2. Fahir Onger'in Sanat ve Edebiyata Meselelerine Bakışı

Başta edebiyat olmak üzere sanatın birçok dalıyla ilgilenen Fahir Onger, eleştiri ve tanıtma yazıları yanında, genel olarak sanat ve edebiyatla ilgili görüşlerini yansıttığı yazılar da yazmıştır. Bu yazılarda sanatçının durumunu ve görevlerini tayin ederken, sanatın toplumla ve devletle olan ilişkisini kültürel boyutlarıyla birlikte değerlendirir. Türk edebiyatı tarihine dair yazılarında ise, yeni bir edebiyat tarihi yazılması gerektiği yönünde fikir belirtir.

Fahir Onger, bütün yazılarında toplumda herkesin bir işi olduğunu vurgularken, sanatkârın üstlendiği işin ne olduğuna dair tanımlamalarda bulunur. “Sanatkârın İşi”, “Sanatçıya Düşen Vazife” (Onger, 1948a, s. 12), “Meslek ve Halk” (Onger, 1946a, s. 4), “Kültür ve Propaganda” (Onger, 1947c, s. 1) gibi yazılarda bunu sık sık dile getirmiştir. Psikolojiyle ilgilenenlerin sanatçıyı kabiliyetiyle izah etmeyi tercih ettiklerini; fakat sosyal psikoloji araştırmalarına göre bu işin sadece kabiliyet olmadığını ileri sürer. Fahir Onger, sanatçının zamana mukavemet edebildiği, sanatı ciddiye alarak kendine iş edinebildiği takdirde başarılı olacağını düşünmektedir. Sanatın iş olarak görülmesinin sonuçlarını ise şu cümlelerle aktarır:

Sanatkârın sanatı bir iş olarak ele alması şu iki neticeyi doğurur: Ya bu işi sanatkâr kapitalist burjuvanın arzusunu tatmin için yapacak, böylece mevki, para ve iyi bir hayat temin edecek yahut da büyük halk topluluklarının isteklerini yerine getirmek için çalışacak, çok defa takdir olunmayacak, belki de ancak ölümünden sonra yeniden keşfedilerek layık olduğu kıymet ve ehemmiyeti kazanacaktır. Fakat bir defa da bu başarıyı elde ettikten sonra isterse müellifler sanat ve edebiyat sahifelerinde ona yer vermesinler, o halis adam gerçekten bir insan olduğu için, müellifler hatırlamasa bile, kendilerine hizmet ettiği o halk toplulukları onu hiçbir zaman unutmayacaklardır (Onger, 1947a, s. 5).

İkinci yolu seçen sanatçıların bugünkü anlayışta daha çok rağbet görerek alkış aldığını vurgulayan Fahir Onger, ufak bir azınlığın isteklerine boyun eğmektense, geniş halk kitlelerine hitap etmeyi yerinde bulur. Sanatın iş olarak kabul edilmesi noktasında Fahir Onger, sanatçıları eleştirmektedir. “Mesleğiniz Nedir?” diye sorulduğunda verilen cevabın şair, ressam vb. olmasının kabul görmemesini, sanatçıların başka işlerle meşgul olmasına bağlamaktadır. Sanatkârın bağımsız kalabilmesi için meslekle sanatı birleştirmesi gerektiğini söyleyen Fahir

Onger, bunun olabilmemesini, sanatkârın devlet veya sınırlı bir burjuva zümresi için sanat yapmak yerine halka uymasına bağlar.

Halk konusunun ısrarla üzerinde duran Fahir Onger, “Halka ve Okumaya Dair” adlı incelemesinde, sanatkârların sık sık şikâyet ettikleri halkın okumadığı düşüncesine değinir. Fahir Onger, halkın okumadığını doğrularken, halkın neden okumadığını da sorgular. Bunun yanı sıra sanatkârların okumadığını da iddia eder (Onger, 1947b, s. 4-15) Ona göre, halkın okumaması, sanatkârın okunabilecek kuvvet ve değere sahip yazı yazmamasından dolaydır. Sanatkârların kendi keyiflerince yazdıkları her şeyi halkın okumaya mecbur olduğu gibi bir yanlış kanıya sahip olmasından hareketle Fahir Onger, hürriyet lafı edenlerin söz konusu yanlış düşüncelerle hürriyeti hırpaladıklarını belirtir. O, halkın anlayışsız görülmesinin aksine gerçek manada anlayışlı olduğunu, bu nedenle kendisine her sunulanı okumadığı tespitinde bulunur.

Fahir Onger, halk ve sanatçı arasındaki ilişkiler ekseninde memleket edebiyatı için gerekli olan halk-sanatçı kaynaşmasını da irdelemiştir. Ona göre bir memleket edebiyatı oluşması için memleketi tanımak ihtiyacı bulunmaktadır. Türk sanatçılarının memleketi tanıyamamasını ise, yazarların bu hususta karşılaştıkları güçlüklerle ve eski yazarların bu işi lüzumlu görmeyişine bağlar. Nabizade Nazım, Hüseyin Rahmi, Halit Ziya gibi edebiyatçıların memleket romanı yazmak maksadı taşıyarak esasen “eksperimantal roman” yazdıklarını ileri sürer. Memleket edebiyatının Cumhuriyet’ten sonra anlamını bulduğunu düşünen Fahir Onger, devlet eliyle getirilen mecburi hizmet gibi uygulamaların katkısını önce çıkarırken, yine devlet tarafından açılan köy enstitülerini, memleket edebiyatı için faydalı teşebbüsler olarak görür. Memleketi tanımanın manasını Fahir Onger şu şekilde izah etmektedir:

Memleketi tanımak demek, sadece memleketin coğrafyasını, ekonomisini, ticaretini, münakalesini, mahalli anane ve inançlarını bilmek demek değildir. Memleketi tanımak demek her şeyden önce memleket halkının coğrafi, ekonomik, ticari, kültürel ve siyasi şartlarla münasebetini ve bu münasebetten meselelerini anlamak demektir. Bu da şüphesiz oda içinde veya kütüphane başında değil, ancak yerinde tetkik ve tespit ile mümkün olabilir. Bu gün birçok yazarlarımızın memleket meseleleriyle ilgilenmeyişinin sebebi, bizzat tembel oluşlarından ileri geliyor. Kahve, meyhane veya yatak odasında mısra karalamanın kalkınma davasında olan Türkiye için hiçbir lüzum ve faydası yoktur. Geçen yüzyılların Bohem adını verdiği bu tip aylak ve parazit insanların cemiyetimiz içinde bir nevi yeri olabileceğini zannetmiyoruz (Onger, 1948b, s. 3).

Memleket edebiyatına bağlı olarak kimi yazarların kullandığı şive hususunda Fahir Onger, şivenin gerekliliği üzerinde durur. Yazarların eserlerine konu olarak seçtikleri insanların çevrelerini tanıyıp bilmek zorunda oldukları gibi, onların düşüncelerinin aktarılmasına araç olan dil özelliklerini de iyiden iyiye anlamak zorundadırlar. Fahir Onger, yazarlar için yerli şiveyi ısrarla tavsiye eder. Bir milletin sahip olduğu kültürün başka milletlere aktarılması, tüm dünyaya tanıtılması birçok kimse için olduğu gibi sanatçılar için de önemli bir görevdir. Bu bakımdan Fahir Onger yazarların kültürel propaganda yapmalarını salık vermektedir. Avrupa’da bu tip teşebbüslerin devletçe de desteklenmesini örnek gösteren Fahir Onger, Türkiye’de böyle bir durumun eksikliğinden yakınır. Her milletin dünya çapında tanınan yazarları varken, Türk edebiyatında böyle bir ismin olmayışının nedenini, Türk devlet adamlarının ve yazarlarının sistematik düşünceden uzak olmasıyla açıklar. Sistematik düşünceden uzak olunması Avrupa’daki gelişmelerin takip edilememesini de beraberinde getirmektedir. Fahir Onger, bununla ilgili olarak “Sistematik Düşünce” (Onger,1948c, s. 3), “Yeni Fikir Karşısında Türkiye” (Onger, 1947d, s. 1-3) gibi yazılar yazmıştır.

Fahir Onger’in Türk edebiyatında yapılmasını lüzumlu gördüğü bir diğer iş ise, edebiyat tarihlerini yeniden yazmaktır. Rauf Mutluay’ın *XIX. Yüzyıl Türk Edebiyatı* adlı eserini bu anlamda yetersiz, yöntem açısından ise, tutarlı olmadığını söyleyen Fahir Onger, Fuat Köprülü’yü edebiyat tarihçiliğinin piri olarak görmekte birlikte yine de yetersiz sayar.

Fahir Onger, Türk edebiyatının başarılı ve faydalı olabilmesi için izleyeceği yolun toplumcu edebiyattan geçtiği fikrine sahip olan bir eleştirmen kimliğiyle yazılar kaleme almış ve toplumcu gerçekçiliği yüceltmıştır. Atatürk’ün Cumhuriyet’i ilan ederken yeni bir toplumsal hayat getirdiğini, bu hayatın ise, yeni bir edebiyatının olacağını söyler. Fahir Onger, bu noktada Atatürk’ün yazarları teşvik ettiğini, fakat onun ölümünden sonra yurt gerçeklerini yansıtır gibi görünen Halkevi dergilerinin halkçılık ve sınıf edebiyatıyla hiç ilgisi bulunmadığını iddia eder. Fahir Onger, “Devrim için Edebiyat” denemesinde tek partinin dayatmalarına karşı durabilecek gerçek bir toplumcu gerçekçi edebiyattan söz etmektedir (Onger, 1971b, s. 27-28). Yozlaşmış, başkalarının güdümüne girmiş yazarların aksak düşüncelerinden kurtulmak için onları besleyen bataklıkların kurutulmasından yana olan Fahir Onger, hedeflenene ulaşılabilmesinin genç devrimci yazarların devrim için edebiyat yapmalarıyla mümkün olacağını iddia eder.

Fahir Onger, toplumcu gerçekçiliğin tasfiye edildiği 1940 kuşağı ile ilgili de yazılar yazmıştır. Tek partili dönemde toplumcu gerçekçiler arasındaki çatışmaya satırlarında yer veren

Fahir Onger, CHP'nin Halkevlerine gizli bir genelge gönderdiğini söylemektedir. Tasfiyenin de bu şekilde gerçekleştiğini belirtir. Toplumcu gerçekçi bir eleştirmen olan Fahir Onger, sanat ve edebiyat yazılarında, topluma hizmetten uzak olan sanatçıları eleştirmiş, sanatı ve edebiyatı sıkça tavsiye ettiği gibi, iş olarak görmüştür.

3.1. Fahir Onger'in Şiire Bakışı

Fahir Onger'in yazılarının büyük bir kısmı şiir ve şairler üzerinedir. On ikisi kitap tanıtımı olmak üzere, yirmi beş yazı kaleme almıştır. Bazı yazılarında, oldukça cesur cümleler kuran Fahir Onger'in Türk şiiriyle ilgili asıl görüşlerini bir röportajında bulmak mümkündür. *Kaynak Dergisi*'nde Avni Dökmeci'nin sorularını yanıtlayan Onger, bu sohbetin sonrasında zihninde kalanları daktiloda yazıp Dökmeci'ye vermiş, o da dergiye almıştır. Dökmeci'nin ilk sorusu olan “Şiir Nedir?”e Fahir Onger, şöyle cevap vermiştir:

Şiirin bence toplu bir tarifini yapmak imkânsız gibidir. Tarif, bir şeyin mahiyetini ve hududunu belirtmek için başvuru bir prosede olduğundan ancak az çok sabit ve müstakar mahiyet gösteren faaliyet sahalarında aranabilir. Şiir ki çağının özelliklerini taşıyan bir sanat koludur, ancak kendi çağı içinde ele alınabilir. Her sanat okulu ortaya koyduğu anlayışa göre şiiri de tarif etmiştir. Ama umumi şekilde bütün çağlara ve okullara şamil bir şiir tarifi yapılabileceğini sanmıyorum (Dökmeci, 1949, s. 114).

Türk şiirinin geldiği nokta üzerine de fikirlerini belirten Fahir Onger, şiirimizin Batı'yı takip etme hususuna dikkat çekmiştir. Geçmiş yılların şiirini değerlendirirken de, en beğendiği şairi Tevfik Fikret, onun “Tarih-i Kadim”inin ise, en beğendiği şiir olduğunu söyler. Yahya Kemal'in şiiri üzerine düşünceleri, çoğu kimse tarafından garipsenebilecek düzeyde cüretkârdır. Yahya Kemal için, “Cemiyette herkesin bir işi vardır. Şair de kendi üzerine bir iş alan adamdır. İş, bir lüzuma, gayeye dayanır. Yahya Kemal'in yaptığı işin bir lüzumu var mıdır? Bu noktada benim şahsi düşüncem, Yahya Kemal'in yaptığı ve yapmakta olduğu işin bugün bizi zorlayan sebeplerle bir ilişkisi olmadığıdır.” (Dökmeci, 1949, s. 117-118). Fahir Onger, Yahya Kemal ile ilgili olarak Nihat Sami ile de benzer bir tartışmaya girişmiş, Yahya Kemal'i eleştirmiştir. Bu konuda, bir dönem ilim ve sanatı canlandırmak için verilen İnönü armağanının Yahya Kemal'e verilmesini de doğru bulmamaktadır. Bu ödüllerin gençlere verilerek, onları sanata teşvik etmek gerektiğini savunur. Fahir Onger, Yahya Kemal için yapılan bir ankete ise, şu cevapları vermiştir:

- Türk devriminin şairi, Türk devriminin epopesini yapan şair demektir. Acaba Kemal adlı vatandaşımız bu işi yapmış mıdır? Ortada eser olmadığına göre verecek cevap menfidir. Sanatı yönünden yurdumuza bir fayda sağlayabileceğini düşünmek bence abestir.
- Yahya Kemal'in neden tanrılaştırılmağa çalışıldığını henüz bilmiyoruz. Orhan Veli gibi adını yeni edebiyatımıza sokmuş kişilerin hala Yahya Kemal'den "iyi şairdir" diye bahsetmeleri bu amaçla çalışan kişilerin işine yarıyor.
- Genç nesil için Yahya Kemal'in sanatı bir lüzum ifade etmemektedir. Önemli olan Yahya Kemal değil, onun taraftarlarıdır. Bu adamlar kendi geri düşüncelerini Yahya Kemal'in arkasına gizlemeye çalışıyorlar. Onu meşhur etmekle kendi fikirlerini ve anlayışlarını da kabul ettirebileceklerini sanıyorlar (Onger, 1950, s. 82).

Şiddetle eleştirdiği başka bir isim Behçet Necatigil'dir. Fethi Karakaş'ın Behçet Necatigil'in şiirlerini resmettiği bir sergiye giden Fahir Onger, orada Behçet Necatigil'i dinler. Onun kendi şiirlerini savunması üzerine, esasen Behçet Necatigil'in evin hâllerini yazarak bir yenilik getirmediğini düşünür. "Behçet Necatigil'in Hiddeti"nde ona alaycı bir tonla seslenir. "Evler şairini kızdırmaktansa biz daha iyisi kendi şairlerimizden, o mütevazı fakat iddialı sanat yolunda kellesini koymuş şairlerimizden söz açalım." (Onger, 1953c, s. 136) der. Onu eleştirdiği bir başka çalışmasında ise, onun halka uzaklığını ve yakınlığını tartışmaktadır. Okuyucunun Necatigil'i tam anlamıyla tanımadığını düşünmektedir. Kendilerinin toplumsal anlamda endişe duydukları devrede, Necatigil'in bundan çok uzak, kendi buhranını yaşadığını ifade eder. Fakat bir gün, onun da gerçek dünyanın sesine kulak verdiğini, "Genç Nesil" sayesinde halkla yakınlaştığını öne sürer. Fahir Onger, şiirlerinden örneklerle tespitini açıklamaya koyulur. Ancak Necatigil'in burada durmayıp yeniden sınıf değiştirdiğini, bunun için de onun toplumcu gerçekçi sanat anlayışından tüm eski şiirlerini inkâr ederek, bir daha hiç dönememek üzere uzaklaşmasını utanç verici olarak nitelendiren Fahir Onger, onu para hırsına kapılmakla suçlar.

"Bugünkü Şiirimizin Macerası"nı yazarken, Birinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan Kübizm, Fütürizm, Sürrealizm gibi cereyanların edebiyat sahasındaki yıkıcılığını anlatır. Türk edebiyatında ise, hâlâ eski şekillerin varlığını sürdürdüğünü şairler üzerinden ifade eder (Onger, 1945, s. 11). Sonradan ortaya çıkan gelişmelerle, "Genç Nesil" in şiiri mükemmelleştirme yoluna gittiklerini iddia eder. Bu "Yeni Şiirin Değer Ölçüsü" üzerine de yazılar yazan Fahir Onger, "Genç Nesil" arasında gerilik-ilerilik tartışmalarının baş gösterdiğini söyler. Şairin hürlüğü bağlamında fertçi ve toplumcu edebiyatı ele alır. Toplumcu tarafa sahip çıkanları Fahir

Onger, demokratik anlayışa bağlı olmaları şartıyla yeni şiir içinde yer almalarını olumlu karşılar. Bu noktada iki değer ölçüsünün altını çizer. Birincisi, muhafazakâr, ıslahatçı burjuva şiiri, ikincisi, inkılapçı halk şiiridir (Onger, 1949a, s. 155-157).

Şiirin barındırdığı hakikat ve onunla ilgisi konusunda tespitlerde bulunan Fahir Onger, şiirin büyüklüğünün hakikate yakınlığıyla ölçülebileceğini ileri sürer. Bu noktada şiirin sadece şekil, mısraların üst üste konması olmadığına değinirken, şairin şiir üzerindeki etkisine dikkat çeker:

Şair kelimeleri, nesir ve konuşma dilinin üstünde birer kıymet olarak ele aldığı ve bunları, bir matematik muadelesi gibi, şiir probleminin çözülmesine doğru giden sıralanmış muadeleler halinde tanzim ve tertip ettiği andadır ki şiir için sağlam bir iskelet kurmuş olur. Bundan sonraki çalışmalar ancak eserin görünüşü yönünden tesirli olabilir. Şiirin formunu, bu iskelet, bu çatı tayin eder. (...) Şu halde şairin, faaliyetlerini ayarlaması ve nihayet muayyen bir noktada durması zarureti vardır. Bu zaruret şiirde form mükemmeliyetinin hududunu tayin eder (Onger, 1946b, s. 3-4).

Şiire ve şaire dair eleştirilerinin başka dikkat çekici halkası ise, Ankara'da bulunan tanınmış şairlere karşıdır. Ahmet Muhip, Cahit Sıtkı, Orhan Veli, Oktay Rıfat, Melih Cevdet, Necati Cumalı gibi. Türk edebiyatında belli bir yere gelmiş bu isimler için Fahir Onger, "Keyfe mâyeşa başiboş sanat yapılmasından usandık. Bu işin mesullerini aramak zorundayız. Kendilerine bir mesuliyet yükletilmesini istemeyen sanatçılar, en kısa zamanda sanat alanını terk etmelidirler." (Onger, 1949b, s. 13) demektedir. Ona göre, şöhret sahibi olmuş insanlar, bunun hakkını vermelidirler. Cahit Sıtkı'ya "Ömrümde Sükût ve Otuz Beş Yaş, ferdi duygularınızı açıklayan şiirleri toplamaktadır. Böyle şahsi his ve duygularınızı yayınlamaya neden ihtiyaç duyduunuz?" sorusunu sorarken, Orhan Veli'ye "Sizden şiir isteyen edebiyat dergilerine şiirinizin ilk sahifeye ve büyük puntolarla basılmasını şart koşuyorsunuz, böyle düşünmenizin sebebi nedir?" sorusunu sorar. Sorduğu sorulara cevap alamayan Fahir Onger, buna kızarak, "Altı Şair Bir Tenkitçi" yazısını yazar. Fahir Onger'in eleştirdiği tenkitçi ise, bu şairlere destek olan Nurullah Ataç'tır. Edebiyatın gönül eğlencesi olamayacağını düşündüğünden şiddetle eleştirir.

Fahir Onger'in tanıtımını yaptığı şiir kitapları, Rıfat Ilgaz'ın *Yarenlik*, Orhan Veli'nin *Vazgeçemediğim*, Behçet Necatigil'in *Kapalı Çarşı*, Ziya Osman Saba'nın *Sebil ve Güvercinler* ile *Geçen Zaman*, Cahit Külebi'nin *Adamın Biri*, Asaf Halet Çelebi'nin *Om Mani Padme Hum*, İlhan Berk'in *İstanbul*, Sabahattin Kudret Aksal'ın *Şarkılı Kahve*, Necati Cumalı'nın *Harbe*

Gidenin Şarkıları, Şinasi Özdenoğlu'nun *Anaforda Dönen Adam* adlı şiir kitapları olmakla birlikte, Sunullah Arısoy'un yaptığı *Deste* adlı antolojisi için de bir tanıtım yapar. Bu isimler arasında Orhan Veli'yi ve Asaf Halet'i eleştirirken, Ziya Osman Saba ve Behçet Necatigil'i kısmen beğenir. Başta Cahit Külebi olmak üzere, İlhan Berk'i ise, yazdıkları şiir kitaplarıyla ve şiir anlayışlarıyla başarılı bulur. Ziya Osman'ın samimi şiir anlayışına ek olarak, şiir alanında daha çok müspet iş ihtiyacı olduğunu, sanatın da bir iş olduğunu vurgular. Hissin geri planda, icraatın ön planda olması gerektiğini savunur (Onger, 1947e, s. 18). Orhan Veli'yi Türk edebiyatının sağlam temeller üzerinde yükselmesini sağlayacak bir şair olarak gördüğü için acımasızca eleştirdiğini ifade eder.

Fahir Onger'in şiire dair yazdıkları ve düşündükleri, daha çok kitap tanıtımları üzerinden "Genç Nesil"i yüceltmek ve korumak biçimindedir. Bunun yanı sıra, Türk edebiyatına mâl olmuş büyük şairleri, eleştirmekten geri durmamıştır. Her fırsatta genel anlamda edebiyatın, özelde şiirin bir iş olduğu vurgusunu yapmış ve bunların halka hizmet etmesi gerektiğini ısrarla savunmuştur. Bu nedenle toplumcu gerçekçi şiiri desteklemiştir. Şiir matanelerini, sergileri, toplantıları kaçırmadan takip ederek dönemin sanat anlayışını, bulunduğu noktayı tayin için yazılar kaleme almıştır. 1940 kuşağını tanımak için başvurulabilecek eserleri arkasında bırakmıştır.

3.2. Fahir Onger'in Romana Bakışı

Fahir Onger, yazı hayatına girdiği daha ilk yıllarda romanla ilgili yazılar yazmıştır. Bu yazılardan biri "Roman Hakkında" adını taşımaktadır. Bu incelemesinde Realizm'i ve Romantizm'i tartışan Onger, Realist romancıların bir mekân içinde cereyan eden hadiseleri kendi bakış açılarından süzerek naklettiklerini ve bu şekilde yazan bir romancının cemiyetin dışında kaldığını düşünür. Bu nedenle yalnızca görülebilir ve işitilebilir vakaların romanda yer aldığını, bunun ise, artistik bir zevk doğurmadığını ileri sürer. Fahir Onger, böyle bir romanın anket veya röportajdan farkı olmadığı düşüncesine sahiptir. Öte yandan romana realistler gibi bakmayan bir zümreye de dikkat çeker. Onlar ise, günümüz romancıları olan ve anlattıkları şahsın içine girenlerdir. Fahir Onger, bu romancılar arasında Ernest Hemingway, Jean Jiono, Aldous Huxley gibi isimleri sayar (Onger, 1940, s. 10).

Fahir Onger'in olmasını arzu ettiği roman şekli, zamanın seyrine intibak etmiş, durmadan değişen insanı ve iç dünyasını anlatanıdır. Ona göre insanda sabit kalan bir nokta yoktur. Türk romanının doğuşunu ve vardığı noktayı ise, "Romanımıza Dair" adını taşıyan eleştirisinde ele almıştır. Bu yazıda Namık Kemal ve Ahmet Mithat Efendi'yi karşılaştıran Fahir

Onger, Türk edebiyatında ilk roman örneklerinin “romanesk” anlayışa aykırı olduğunu da ekleyerek, Ahmet Mithat'ın Namık Kemal'den daha olumlu işlere imza attığını ileri sürer. Samipaşazade Sezai'nin *Sergüzeşt*'ini melankolik his romanı olarak tarif eder. Tanzimat döneminde karşılaşılan roman örnekleri içinde ona göre en başarılı olanlar *Araba Sevdası*, *Sergüzeşt* ve *Zehra*'dır. Bu eserlerden *Zehra* ve *Araba Sevdası*'nın başarısını müşahedeci bir metotla yazılmalarına bağlar (Onger, 1946c, s. 6-9). Çünkü gözlemlerin esere aktarılması, ondaki gerçeklik payını artırmaktadır. Böylece realist roman izlerine rastlanmaktadır.

Tanzimat döneminde roman türünde görülen bu gelişmeler, Edebiyat-ı Cedide ile devam ederken bazı farklı anlayışlar da ortaya çıkmış oldu. Tanzimat romanındaki hassasiyet, Edebiyat-ı Cedidecilerin Batı ile sıkı bir temas içine girmelerinden ötürü yok olmuştur. Romanda anlatmaktan çok tahlilin öne çıktığı bu devre için Fahir Onger, şunları söylemektedir:

Edebiyatı Cedide; Mehmet Rauf, Halit Ziya imzalarıyla sadece kuvvetli roman örneklerine kavuşmuştur. Edebiyatı Cedide romanı bütün mahdudiyetine rağmen Ahmet Mithat'tan gelen ananeye arka çevirmiş ve hatta onu bayağılıkla itham etmiştir. Halit Ziya 'Hikâye' isimli makalesinde bu nefretini açıkça söyler: (Kelimeleri terkipten kurtararak aynen alıyorum). “Mütercimlerimiz bize layenkati garphların reddettikleri, hiçbir edebi kıymet atfetmedikleri hikâyeleri; edebiyata vakıf olmayanlara, beşer hissiyatının tetkikinden lezzet duymayanlara imrarı vakfettirmek hizmetinden başka bir faydası olamayan mahalli tesaviri, kasırlarına inziva eden koca karırlarla, zamanın harekâtını takip etmeyen mazi asarı yadigârlarını ocak başında eğlendiren masalları, amele güruhunun tecessünü celbeden başka bir şeye yardımı olmayan harikulade vekayi mecmualarını tercüme ediyorlar. Bıktık (Onger, 1946c, s. 6-9).

Bu dönemde Edebiyat-ı Cedide'nin dışında kalmış olan Hüseyin Rahmi'ye ayrı bir yer veren Fahir Onger, onu Halit Ziya kadar başarılı bulmasa da romanda bazı tip ve karakterleri oluşturmasıyla kayda değer görür. Ahmet Mithat ile başlayıp Hüseyin Rahmi ile devam eden roman anlayışının Ebubekir Hazım'da esas şeklini aldığını söyler. Fahir Onger, *Küçük Paşa* romanını memleket edebiyatı içinde realist bir gözle Anadolu'yu ele alan ve mahalli renkten çok daha fazlasının yer aldığı bir eser olarak değerlendirir.

Fahir Onger, roman hakkındaki fikirlerini bu çerçevede içerisinde hem Batı edebiyatından hem de Türk edebiyatından örneklerle açıkladıktan sonra, döneminde çıkan romanlar üzerine kitap tanıtımı hüviyetinde yazılar kaleme almıştır. Bu yazılarda başta Yaşar Kemal ve Kemal

Tahir olmak üzere, Samim Kocagöz, Oktay Akbal, Sadri Ertem, Cengiz Aytmatov, Rıfat Ilgaz, Cengiz Tuncer, Refik Durbaş isimler öne çıkar. Yaşar Kemal'in *Teneke*, Kemal Tahir'in *Kurt Kanunu*, Samim Kocagöz'ün *Bir Şehrin İki Kapısı*, Oktay Akbal'ın *Önce Ekmekler Bozuldu*, Cengiz Tuncer'in *Hacizli Toprak*, Refik Durbaş'ın *Kuş Tufanı* romanlarının tanıtımını yapar.

Yaşar Kemal'in edebiyatımızda eksikliğini hissedilen kahramanları ortaya koyduğuna dikkat çeken Fahir Onger, onun özellikle *Teneke* adlı eserinde bilinmesi, duyulması gereken ne varsa onu anlattığını belirtir. Fahir Onger, *Teneke*'de üç ayrı platformun varlığından söz eder. Birincisi, kendi menfaatleri için her şeyi yapmaya hazır olan çeltik ağaları, ikincisi çeltik işçileri, üçüncüsü kaymakam ve kâtiptir. Fahir Onger, platform adını verdiği bu kişilerin Yaşar Kemal tarafından başarılı bir şekilde ayırt edilerek, özellikle ilk ikisi arasındaki çatışmayı gerçekliklere dayanarak verdiğini söyler.

Fahir Onger'in en çok üzerinde durduğu ve eleştirdiği Kemal Tahir olmuştur. *Kurt Kanunu* için yazdığı tanıtma ve eleştiri yazıları, *Türk Dili* dergisinde çıkmış ve yazıldıkları dönemde Kemal Tahir'in popülaritesinden ve Onger'in eleştirilerinin sertliğinden dolayı oldukça ses getirmiştir. Buna dair kaleme aldığı ilk yazı, "Kurt Kanunu Üzerine"dir. Romanın konusu itibarıyla bazı savlar ortaya koyduğunu belirten Fahir Onger, esas çatışmayı "İttihatçılık" ve "Halkçılık"ın oluşturduğunu düşünmektedir. Eski bir İttihatçı olan Kara Kemal'in Mustafa Kemal'e yapılması planlanan suikastta üstlendiği rol çerçevesinde sosyal ve siyasi olayların anlatıldığı roman için Fahir Onger, Kemal Tahir'e neden Kara Kemal'i seçtiğini sorar. Buna karşılık kendisi, Kara Kemal'in daha Osmanlı olması nedeniyle yazara daha yakın durduğunu söyler. Fahir Onger, eserin tarihsel roman gibi görünse de bu türün özelliklerini tam anlamıyla yansıtmadığını belirtir. Başlıca sebebi olarak ise, tarihi gerçekleri saptırmasını görür. Fahir Onger'in Kemal Tahir'i takdir ettiği yönlerden biri, roman diline hâkim olması ve anlatımda sağladığı akıcılıktır. Ona göre, romanın aksayan yanı ortaya attığı savların birçoğunun Kara Kemal'in düşüncesi olmaması, bunun da Kara Kemal diye birinin varlığını zayıflatmasıdır. Fahir Onger, Kara Kemal'in düzmece bir biyografisinin verildiğini ileri sürer. Fahir Onger, şu ifadeleriyle Kemal Tahir'e eseriyle ilgili tavsiyelerde bulunur:

Şu hâlde yazar savlarının ciddiye alınmasını istiyorsa, ilkin roman planı üzerinde çok dikkatli olmalı, sonra da biyografi denemelerine girişmelidir. Giderek, tarihsel romana biyografik romandan geçileceği kuralını belleğine iyice yerleştirmelidir. Bunları salık vermekle birlikte Kemal Tahir'in romancılığa yatkın bir kalemi olduğunu da belirtmeliyiz. Dinamik ve akıcı bir anlatımı vardır. Diyalogları

düzenlidir. (...) Bütün kusurlarıyla birlikte Kurt Kanunu roman olarak okunabilecek bir kitaptır (Onger, 1969, s. 134).

Savlı romanlar üzerine fikirlerini bu yazının sonunda belirten Fahir Onger, onların diğer romanlara göre daha etkili olduğunu, bu durumun savlı roman yazarına büyük sorumluluklar yüklediğini düşünür. Fırsat bulduğu takdirde Kemal Tahir'in *Kurt Kanunu*'nda ileri sürdüğü savları eleştiren bir yazı yazacağını ifade eder ve yine Türk Dili dergisinde "Kemal Tahir'in Sav Görünümlü Safsataları Üzerine Notlar" adını taşıyan bir yazı yazar. Söz konusu yazının henüz başında şöyle demektedir:

Kurt Kanunu roman olarak -hani yazarın acemiliği de göz önünde tutulursa- orta hâlli bir yapıt sayılabilir. Buna, yakın tarihimizin önemli siyasal konularını sömüren bir serüven öyküsü demek yanlış olmaz. İlk bakışta yazarın birtakım savları varmış ve o, bunları tanıtmak için oturup böyle bir roman yazmış sanılabilir. Gerçi romanda birtakım savlar ortaya atılmıştır ama bunların, neden-sonuç ilintileri açıklığa kavuşturulmuş değildir. Çokluk, kahramanların dilinde bir kınama, bir suçlama tümcesiyle geçirilmiştir (Onger, 1970, s. 370).

Fahir Onger, yazının devamında düşüncelerini nedenleriyle açıklama yoluna gitmiştir. Bu doğrultuda konunun çok beceriksiz bir şekilde ele alındığını, ilkin suikastçıları tanıtarak Mustafa Kemal'i yerici sözlerle verdiğini, okuyucuların zihninde İstiklal Mahkemesi kararlarını alkışlamaya yönelişini eleştirerek, birçok tarihsel olayın laf kalabalığı içinde yok olduğundan yakınır. Fahir Onger, Kemal Tahir'in başka bir savının Anadolu hareketinden sonra kurulan burjuva-laik Cumhuriyet'in yerine demokratik bir Halk Cumhuriyeti'nin kurulabileceği olduğunu ifade eder. Fahir Onger, *Kurt Kanunu*'nda Mustafa Kemal'e yandan bakıldığını söyleyerek, bunun yanıltıcı savlar doğurduğunu açıklamaktadır. Yanıltıcı savlar, yanıltıcı sonuçlar doğurmaktadır. Fahir Onger, bu nedenle savlı roman yazmanın zorluğuna dikkat çeker.

3.3. Fahir Onger'in Hikâyeye Bakışı

Roman kadar ilgi gören bir başka edebi tür hikâyedir. Özellikle Fahir Onger'in yaşadığı dönemde büyük hikâyeciler Türk edebiyatında görülmüştür. Fahir Onger ise, söz konusu hikâyecileri ve onların eserlerini tanıtmak ve eleştirmek amacıyla yazılar yazmıştır. Hikâyecilerin edebî yönlerinin yanı sıra Türk hikâyeciliğinin geldiği noktanın değerlendirmesini yapmıştır. Fahir Onger, şiir ve roman türünde gösterdiği eskiyi bilme ve günceli takip etme özelliğini hikâyeye alanında da göstermiş, yeni çıkan kitapların tamamını okumuş, bunların bazılarının iyi ve kötü yönlerini okuyucuyla paylaşmıştır.

Fahir Onger, ilk olarak Türk hikâyeciliği üzerine üç yazıdan oluşan seri yazılar yazmıştır. Bu yazılar “Hikâyecilik ve Türk Hikâyeciliği Üzerine Notlar” adını taşımaktadır. Serinin ilk yazısında Avrupaî manada hikâyeciliğinin Türk edebiyatında ne zaman başladığını belirler. Buna göre, Tanzimattan sonra başlayan Türk hikâyeciliğini gramere bağlı bir yapı şekli olarak görür. Bu yönüyle hikâyenin destan ve fabllardan ayrıldığı fikrini taşımaktadır. Avrupa’da hikâyenin seyrini yine bu makale içerisinde veren Fahir Onger, hikâyenin altın çağını on dokuzuncu yüzyılda yaşadığını öne sürmektedir. Fahir Onger, Türk yazarların bu dönem yabancı hikâyecileri taklit ettiklerini şu ifadelerle açıklamaktadır:

Hikâyemizin Tanzimattan sonra adı geçen yazarların bazılarıyla birlikte yazı tacirleri ve edebiyat sanatkârlarının eserlerine önem vermesi ve onları taklide kalkması okuyucu zevki üzerinde kararsızlık ve şaşkınlık yaratmıştır. Edebiyat-ı Cedide’ye kadar bu hal pek açık bir şekilde devam eder. Doğudan batıya dönüş aydınlarımızın fikir muvazenesini sarsmış, tecrübeye dayanan müspet düşünce ve müşahede usulleri henüz yerleşmemiş ve yeni bir kâinat görüşü teşekkül etmemiştir (Onger, 1948d, s. 4).

Fahir Onger, Türk hikâyecilik geleneğinde Servet-i Fünuncuların Batı’ya biraz daha yaklaştıklarını belirtirken, onların da yeteri kadar başarıya ulaşamadığını ekler. Avrupalıların bütün kültür faaliyetlerine kaynaklık eden bir “esprî”ye sahip olduğunu ve bu yolla oluşan tarihî birikimi kullandıklarını işaret eden Fahir Onger, değerlendirmesinin sonunda büyük puntolarla “Taklidi imkânsız olan yegâne kıymet de yüzyılların meydana getirebildiği bu esprîdir.” diyerek Türk hikâyeciliğinin Batı’yı taklit etmesi hakkındaki düşüncelerini açıklar. Fahir Onger, serinin ikinci yazısında bugünkü hikâyecilerin insanı hiçbir şekilde idealize etmediğini, onların insanı iyi ve kötü, yüksek ve düşük, muhteşem ve sefil tüm yönleriyle ele aldığını söyler.

“Hikâyecilik ve Türk Hikâyeciliği Üzerine Notlar” adlı seri yazıların üçüncüsünde Fahir Onger, Türk hikâyesinin başladığı esas noktayı Sadri Ertem olarak ilan eder. Ona göre, Sadri Ertem’e kadar realist vasıflı hikâyeye rastlamak mümkün değildir. Sadri Ertem’in halkçı bir yazar olduğunu vurgulayan Fahir Onger, o dönemlerde halka yönelik gösterilen yetersiz çabaların yerine, Sadri Ertem’in şuurlu halkçılığını daha yerinde bulur. Fahir Onger, Sadri Ertem’in “Genç Nesil” için söylediği “Kabilyet kaybetmeden aristokrasiden halka doğru bir yükseliş var.” sözlerinden ötürü onu cemiyetçi edebiyat içinde önemli bir noktada görür. Fahir Onger’i en çok cezbeden ise, herkesçe halka inmek olarak nitelendirilen “halka doğru” yöneliş hareketini Sadri Ertem’in “halka yükseliş” şeklinde ifade etmesidir. Sadri Ertem’in diğerlerine

nazaran halka bir şeyler öğretmekten çok, halkı yaratıcı, beşeri, sanatın ham maddesi yapmasına değinen Fahir Onger, Avrupa hikâyesine temel olan “espri”nin benzeri bir anlayışın Sadri Ertem’in fikrî dünyasından çıkıp Türk hikâyeciliğine yeni bir dünya görüşü kazandırdığını ileri sürer (Onger, 1948e, s. 25-28). Yeni Türk hikâyeciliğinin başlangıç noktası Fahir Onger’e göre Sadri Ertem’dir.

Fahir Onger Türk hikâyeciliği ile ilgili olarak yaptığı bu tespitlerin yanı sıra en çok üzerinde durduğu isimlerden biri de Sait Faik olmuştur. Onunla ilgili ilk çalışması olan “Sait Faik’e Dair”de, Sait Faik’in eski hikâyeleri ile son hikâyeleri arasında bir karşılaştırma yapar. Ona göre, Sait Faik’in eski hikâyeleri harikulade güzellikleyken, yeni hikâyeleri zayıftır. Fahir Onger, söz konusu zayıflığın sebeplerini şu şekilde açıklamaktadır:

Sait Faik bu devreye kadar mazbut ve derli topludur. Hikâyelerinde bir sarsıntı görünmez. Fakat ‘Medarı Maişet’ten itibaren işin şekli ve rengi değişmiştir. Gerçi ‘Medarı Maişet’inde hikâye olduğunu, hatta bir nevi hikâyeler birleştiği halinde kendine mahsus tipik bir kitap olduğunu hatırlarsınız. Ve öyle zannediyorum ki, Sait Faik’in okuyucuları arasında ‘Medarı Maişet’i roman zannedenler pek çoktur. Zira hikâyecimizin, başarılı bir roman kaleme alabilmesi için gerekli olan zaman, sabır, dikkat ve itinayı bir araya toplayabilmesi imkânsız değilse de bu gün için gayri mümkündür. Burada, tecessüsleri davet eden şu noktayı da anlatayım ki Sait Faik’in hususi hayatı burada sizlere söylemekliğim lazım gelen bir mevzu değildir. O, edebiyat tarihçisine ait bir iştir. Burada yalnız hususi hayatının eseri ve şöhreti üzerinde amel olduğunu ilave edebilirim. Nitekim Sait Faik’in bu gün zayıf, kırık dökük ve mühmel olmasının en beli başlı sebepleri de birkaç seneden beri hususi hayatında vukua gelen değişikliklerde toplanabilir (Onger, 1946d, s. 3).

Fahir Onger, Türk hikâyeciliğinde önemli bir yere sahip olan Sait Faik için yaptığı bu değerlendirmelerin ardından, yaklaşık dört yıl sonra 1950’de ve 1951’de çıkan *Mahalle Kahvesi* ve *Havada Bulut* kitapları üzerine de tanıtım yazıları kaleme alır. Fahir Onger, Oktay Akbal’a 1951 yılında yazdığı mektupların birinde,

Sait’in ‘Havada Bulut’unu kitap olarak yeniden okudum. İnsanlarına öyle dünyalar yaratıyor; onları öyle karakterlerle besliyor ki bir anda ısınveriyorum. İnsan kaderi ve hayatı kurmakta çok usta. Yani iyi dolma yutturuyor. Yalan yazıyor. Ama bu yalanları şairce bezemesini biliyor. O adamları, o hayatı birdenbire seviyoruz. Sait’in asıl tehlikeli tarafı da burası sanırım. Buna rağmen “Köpekli Adam”ın hikâyeleri bazı yerlerde çok sıkıcı oluyor. En ilgi verici tarafı o Yenişehir

Mahallesi'nin bekâr hayatına dair sahneleri galiba. Renkli, hissi ve insani bir edebiyat... (Onger, 1971c, s. 13-14).

Fahir Onger'in hikâye türüne ve kitaplarına dair kaleme aldığı yazılar arasında Sait Faik'ten sonra kendine en yakın bulduğu isim Yaşar Kemal'dir. Fahir Onger, Yaşar Kemal'in *Sarı Sıcak* kitabının çıkmasının hemen ardından bu kitapla ilgili bir tanıtma yazısı yazmıştır. Dokuz hikâyeden oluşan kitabın Çukurova'nın bereketli toprakları üzerinde yaşayan insanların hayatını ele aldığını belirtmektedir. Fahir Onger, Yaşar Kemal'i büyük ölçüde başarılı bulurken, onda eksik olanı her hikâyede çeşitli tipler bulunmasına rağmen, hiçbirinde belli bir kişiye rastlanmaması olarak gösterir. Fahir Onger'in tanıtımını yaptığı bir diğer hikâye kitabı Bekir Yıldız'ın *Kaçakçı Şahan* kitabıdır.

Sonuç

Eleştiri alanında 1940-1955 ve 1965-1971 yılları arasında toplumcu gerçekçi bir eleştirmen olarak adını duyurmuş olan Fahir Onger, daha çok yaptığı cesur eleştirilerle tanınmıştır. Özellikle Yahya Kemal'e karşı takındığı tavır ses getirmiş, Nihat Sami Banarlı'yla bu konuda bir kalem kavgasına girmiştir. Türk edebiyatına mal olmuş birçok ismi haklı veya haksız eleştirmiştir. Yazı hayatının başından sonuna kadar toplumcu gerçekçi yazarların yanında olmuş, Türk edebiyatının ilerlemesi için bazı çözümler sunmuştur. Dergilerde kalmış olan yazılarının yanı sıra *Bugünkü Şiirimiz* antolojisini yazarak Türk edebiyatına katkı sağlamaya çalışmıştır. Onger Yayınevi adıyla kurduğu yayınevinde kendi adına hiç kitap basmamıştır.

Kitap okumayı faydalı, eğlenceli bir şekilde dönüştürmek istiyakı, onu lise yıllarında yazı hayatına itmiştir. Böylece hem okuyor hem düşünüyor hem de yazıyordur. Fahir Onger, yazmaktaki amacının yazı ustası olmak olmadığını sık sık dile getirmiştir. Çevresine kızdığı için, aydın olarak görmediği kimselere tepki olarak eleştiriler yapmaya başlamıştır. Bu nedenle yazılarındaki üslubu sert olmuştur ve sevmediği, kızdığı aydınlara “bay” diye seslenmiştir. Şiir ve roman okumayı kendisi için vazgeçilmez sayan Fahir Onger, okuduğu her şeyden bir fayda ummaktadır. Kaleme aldığı yazılarında, bir eserden ilk beklentisinin bu olduğunu vurgulamaktadır.

Toplumcu gerçekçi çizgiden hiçbir şekilde ayrılmayan Fahir Onger, bu alanda kendini gösteren yazarlara da destek olmuştur. Kurucuları arasında bulunduğu *Genç Nesil*, *Yenilikler* ve *Gelecek* dergilerinin sayfalarını toplumcu gerçekçi yazarlara açmış, *Bugünkü Şiirimiz* adıyla yayımladığı antolojisinde çoğu toplumcu gerçekçi olan yirmi dokuz şaire yer vermiştir. Fahir

Onger; Yahya Kemal, Behçet Necatigil, Orhan Veli, Cahit Sıtkı, Kemal Tahir, Tarık Buğra, Yaşar Nabi Nayır gibi Türk edebiyatının önde gelen birçok yazarına karşı kimi zaman oldukça cesur denebilecek eleştirilerde bulunmuştur. Fahir Onger, yazılarının eleştirel okumalar sonucunda ortaya çıktığını ve kendi beğenilerini yansıttığını belirtmektedir.

Fahir Onger, Türk edebiyatında dergi sayfalarında kalmış sayısız yazardan biridir. Ölümünün ardından bazı dergiler ve gazeteler ona özel bir yer ayırarak duydukları üzüntüyü paylaşmışlardır. Fahir Onger hakkında en çok yazan ise, yakın dostu Oktay Akbal olmuştur. Oktay Akbal, Fahir Onger'in kendisine gönderdiği mektupları *Yeni Edebiyat* dergisinin özel sayısında yayımlamıştır.

Kaynaklar

- Bezirci, A. (1971). Fahir Onger için bibliyografya. *Gelecek*, 4-5, 32-35.
- Dökmeci, A. (1949). Fahir Onger'le söyleştik. *Kaynak*, 16, 114-118.
- Ertop, K. (1971). Fahir Onger için. *Gelecek*, 4-5, 30-32.
- Işık, İ. (2006). *Türkiye edebiyatçıları ve kültür adamları ansiklopedisi I-XI*. İstanbul: Elvan Yayınları.
- Necatigil, B. (2007). *Edebiyatımızda isimler sözlüğü*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Onger, F. (1940). Roman hakkında. *Sokak*, 1, 10-12.
- Onger, F. (1945). Bugünkü şiirimizin macerası. *Yurd*, 4-5, 11.
- Onger, F. (1946b). Şiir ve hakikat. *Yenilikler*, 3, 3-4.
- Onger, F. (1946c). Romanımıza dair. *Yaratış*, 9, 6-9.
- Onger, F. (1946d). Sait Faik'e dair. *Yaratış*, 9, 3-5.
- Onger, F. (1947a). Sanatkârın işi. *Genç Nesil*, 1, 5-6.
- Onger, F. (1947c). Kültür ve propaganda. *Sanat ve Edebiyat*, 39/40, 1.
- Onger, F. (1947d). Yeni fikir karşısında Türkiye. *Yirminci Asır*, 1, 1-4.
- Onger, F. (1947e). Geçen zaman. *Fikirler*, 1, 18-20.
- Onger, F. (1948a). Sanatçıya düşen vazife. *Edebiyat Dünyası*, 12, 12.
- Onger, F. (1948b). Memleketi tanımak ihtiyacı. *Edebiyat Dünyası*, 3, 3.
- Onger, F. (1948c). Sistematiik düşünce. *Edebiyat Dünyası*, 5, 4.
- Onger, F. (1948d). Hikâyecilik ve Türk hikâyeciliği üzerine notlar 1. *Edebiyat Dünyası*, 1, 4-16.
- Onger, F. (1948e). Hikâyecilik ve Türk hikâyeciliği üzerine notlar 3. *Edebiyat Dünyası*, 6, 25-28.

- Onger, F. (1949a). Yeni şiirin değer ölçüsü. *Kaynak*, 6, 155-157.
- Onger, F. (1949b). Altı şair ve bir tenkitçi. *Fikirler*, 19, 13-15.
- Onger, F. (1953a). Açıklama. *Kaynak*, 78, 232.
- Onger, F. (1953b). Cevap. *Kaynak*, 87, 167-168.
- Onger, F. (1953c). Behçet Necatigil'in hiddeti. *Kaynak*, 74, 135-136.
- Onger, F. (1969). Kurt Kanunu üzerine. *Türk Dili*, 218, 129-134.
- Onger, F. (1970). Kemal Tahir'in sav görünümlü safsataları üzerine notlar. *Türk Dili*, 221, 370-380.
- Onger, F. (1971a). Nasıl yazıyorum? *Gelecek*, 4-5, 28.
- Onger, F. (1971b). Devrim için edebiyat. *Gelecek*, 1, 27-28.
- Seyda, M. (1970). *Edebiyat dostları*. İstanbul: Kıtış Yayınları.